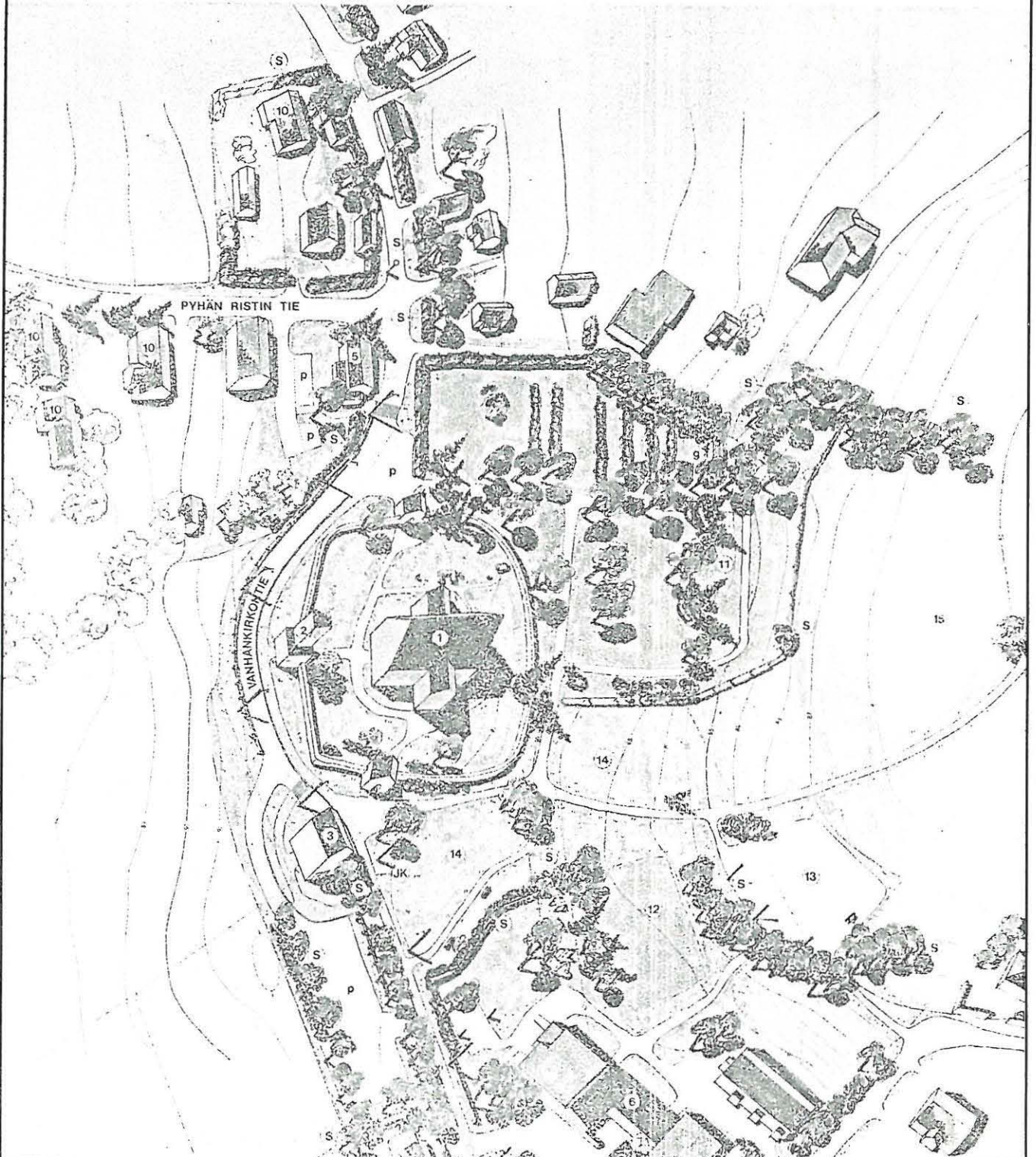

HATTULA

PYHÄN RISTIN KIRKON YMPÄRISTÖNHOITO- SUUNNITELMA

1300-luvulla rakennettu Pyhän Ristin kirkko luetaan Suomen merkittävimpiin keskiaikaisiin muistomerkkeihin. Siihen käy vuosittain tutustumassa 30 000-40 000 henkeä.

Kun kirkon kaakkoispuolelle vuonna 1960 siirretty sauhupirtti tuhoutui tulipalossa ja Hurttalan ala-asteen liikuntahallin rakentaminen ja Vanhankirkontien perusparantaminen alkoivat samoihin aikoihin tulla ajankohtaisiksi, syntyi tarve selvittää kirkon ympäristöalueiden järjestelyä riittävän kokonaisvaltaisesti. Tätä varten muodostettiin Pyhän Ristin kirkon ympäristönhoitosuunnittelutoimikunta, joka kokoontui ensi kerran 2.5.1988 ja jossa olivat edustettuina Hattulan kunta, Hattulan seurakunta ja Hattulaseura. Ympäristönhoitosuunnitelman laatijaksi valittiin arkkitehtitoimisto Ympäristöarkkitehdit Lahdesta. Suunnittelukokouksissa oli mukana myös museoviraston edustaja. Lisäksi museovirasto avusti suunnitelman laatimista selvittämällä suunnittelualueen historiallisia vaihteita.

Ympäristönhoitosuunnitelma on luonteeltaan yleissuunnitelma. Sen toteuttaminen edellyttää yksityiskohtaisempien toteuttamissuunnitelmien laatimista sekä rakennuskaavan tarkistamista eräiltä osin.

HATTULA
PYHÄN RISTIN KIRKON YMPÄRISTÖNHOITOSUUNNITELMA

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
1. TÄRKEIMMÄT TAVOITTEET	1
2. TYÖTAPA	1
3. SUUNNITELMAN SISÄLTÖ	1
3.1 Liikennejärjestelmä	1
3.2 Museo- ja matkailutoiminta	2
3.3 Koulualue	3
3.4 Hautausmaa ja ranta	3
3.5 Kasvillisuuden käsittely	3
3.6 Kalusteet, valaisimet ja muut detaljit	4
4. JATKOSUUNNITTELUN TARVE	4

SUNNITELMAKARTTA

LIITTEET:

1. Leikkauspiirros kellotapulien kohdalta
2. Kuva tiejärjestelyistä
- 3-5. Luonnoksia koulun liikuntahallin sijoituksesta
6. Leikkauspiirros hautausmaan laajennuksesta
7. Poistettava kasvillisuus
8. Tyypikuva tievalaistuksesta

---

1. TÄRKEIMMÄT TAVOITTEET

Ympäristösuunnittelutoimikunta nimesi keskeisimmiksi ympäristönhoitosuunnitelmassa selvitettäviksi asioiksi seuraavat:

- kulku kirkkoon järjestettävä kellotapulien kautta
- Vanhankirkontien liikenneturvallisuutta parannettava esim. jalkakäytäväjärjestelyillä, tielinjauksen muutoksella tai tien katkaisemisella
- esitettävä, rakennetaanko palaneen sauhupirtin paikalle samantyyppinen rakennus
- selvitettävä, millä tavalla suuren matkailijamäärän edellyttämät palvelut järjestetään
- tutkittava, miten Hurttalan ala-asteen yhteyteen sijoitettava liikuntahalli voidaan parhaiten sovittaa kirkkoympäristöön
- määriteltävä kasvillisuuden käsittely, rannan kunnostus ym. ympäristökuvaan vaikuttavat seikat

Lähtökohdaksi asetettiin, että suunnittelun tuli tapahtua nimenomaan kirkkorakennuksen ehdoilla ja eri ratkaisuvaihtoehtoja arvioitu sen mukaan, ovatko ne kirkkomiljöön arvoa korostavia vai sille haitallisia.

---

2. TYÖTAPA

Suunnitelman laatimista varten suoritettiin perusteellinen maastoinventointi ja valokuvaus.

Työn alkuvaiheessa tulostettiin osa-alueittain (tiestö, koulun-alue, ranta jne.) lukuisia ratkaisuvaihtoehtoja aksonometrisina piirroksina. Näistä toimikunta valitsi jatkokehittelyn pohjaksi kehityskelpoisimmat ratkaisut.

---

3. SUUNNITELMAN SISÄLTÖ

3.1 Liikennejärjestelmä

Vanhankirkontien paikka on historiallinen ja näin ollen oleellinen osa kirkkoympäristöä. Tämän vuoksi tienlinjaus säilytetään vähäisiä muutoksia lukuunottamatta nykyisellä paikallaan ja läpiajettavana. Turistiliikenteen päätulosuunta on Pyhän Ristin tie. Asuntoaluetta häiritsevää läpiajtoa Vanhankirkontien eteläpään kautta rajoitetaan tarvittaessa liikennemerkein. Vanhankirkontien ja Pyhän Ristin tien risteys on tiivin rakentamisen ja kasvillisuuden vuoksi näkemiltään huono. Risteyksen liikenneturvallisuutta parannetaan sijoittamalla pakollista pysähtymistä osoittava merkki Vanhankirkontietä pohjoisesta tulevia varten.

Viljamakasiinin seutu on nykyisellään liikenteeltään sekava. Tielanteen selkeyttämiseksi poistetaan makasiinin kaakkoispuolinen parkkipaikkaliittymä. Päätulosuunta parkkipaikalle on viljamakasiinin editse ja poisajo paikoitusalueen eteläisen liittymän kautta.

Vanhankirkontien itäreunaan rakennetaan korotettu jalkakäytävä jonka leveys on noin 2,5 m. Tämä edellyttää ajoradan siirtoa muutamalla metrillä kellotapulin kohdalla. Järjestely mahdollistaa turvallisen kulun kirkkomaalle kellotapulin kautta. Samalla tien tasoa voidaan alentaa 0,5-0,8 metrillä ja kellotapulin perustuksia nykyisin rasittavat pintavedet voidaan koota reunakiveyksen avulla ja ohjata tien alitse ojaan. Kellotapulin kohdalta piirretty leikkauskuva (liite 1) havainnollistaa järjestelyä.

Alueen liikenneturvallisuuden kannalta on tärkeää, että turhaa läpiajtoa voidaan vähentää ja ajonopeuksia alentaa. Tämän vuoksi välille Museotie-Pyhän Ristin tie osoitetaan liikennemerkeillä nopeusrajoitus 30 km/t ja lisäkilvellä, että kysymyksessä on museoympäristö. Ajonopeuksien hillitsemiseksi ajorata päällystetään kenttäkiveyksellä ja suojatiet rakennetaan aavistuksen verran kuperapintaisiksi. Kenttäkiveys tehdään saman tyyppiseksi kuin Hämeen linnan ympäristöä entisöitäessä esim. Niittykujalla. Tämä ilmentää omalta osaltaan alueiden historiallista yhteenkuuluvuutta. Jalkakäytävät pinnoitetaan vaaleaa karkeahkoa kiviainesta olevalla sirotepintauksella. Tien länsireunaan sijoitetaan matala kaide, joka rakennetaan luonnonkivipylväistä ja tummasta metalliputkesta. Kaide on turvallisuustekijä ja selkeyttää samalla tiealuetta ja liittymäjärjestelyä. Kaaviomainen kuva tiealueen järjestelyistä on liitteenä 2.

3.2 Museo- ja matkailutoiminta

Palaneen sauhupirtin paikalle ei ole esitetty korvaavaa rakennusta, koska sille ei ole historiallisia eikä ympäristökuvallisia perusteita. Kirkon ja kirkkorannan välinen alue on perinteisesti ollut rakentamatonta ja rakennukset sijoitettu tiiviisti tienvarsille. Maisemallisesti tarkastellen kirkko kaipaa ympärilleen nykyistä enemmän väljyyttä ja selkeyttä. Sauhupirttiä korvaamaan on paikoitusalueen ja Oikokujan väliin esitetty uusi museorakennus tai -alue. Kysymyksessä on lähinnä esinemuseo, jonka yhteydessä toimisi kahvio. Sauhupirtillä pidettyjä elojuhlia ja muita vastaavia tapahtumia varten alueelle on muodostettavissa suojainen pihapiiri ulkorakennuksia ja aitoja käyttäen. Yhdessä koulun yhteyteen rakennettavan liikuntahallin kanssa uusi museoalue soveltuisi myös erilaisten näyttelyjen pitopaikaksi. Museorakennuksen tai -alueen tulee ilmeeltään olla koulun ja viereisten rivitalojen yhteyteen sopiva.

Viljamakasiinille tehdään pintaremontti. Mehiläismuseon yhteydessä oleva kioski voidaan poistaa, kun alueella saadaan uusi museorakennus ja sen yhteyteen kahvila. Tällöin mehiläismuseo voidaan järjestellä nykyistä toimivammaksi.

Vanhankirkontien ja Pyhän Ristin tien risteyksessä sijaitsevas-
sta ns. Naakan talosta on peruskorjausta tehtäessä löydetty vanhoja pintoja ja rakenteita, joiden perusteella rakennuksella voidaan katsoa olevan rakennushistoriallista arvoa. Naakan taloon voidaan omistajan niin halutessa sijoittaa alueen museokäyttöä palvelevaa toimintaa, esimerkiksi perinteinen kyläkauppa.

3.3 Koulualue

Hurtttalan ala-asteen osalta keskeisimmät alueen ympäristökuvaan vaikuttavat tekijät ovat kenttien ja uuden liikuntahallin sijoitus. Koulun nykyinen sorakenttä aitoineen välittömästi kirkkomuurin tuntumassa on maisemallisesti häiritsevä. Se esitetään siirrettäväksi koulun alapuolelle. Uusi sijoitus vaatii maaston leikkaamista ja täyttöä, mikä edellyttää riittävän laaja-alaista maisemointia. Koulun puoleiseen rinteeseen voidaan sijoittaa pieni rinnekatsomo. Kirkon vierestä poistettavan sorakentän paikalle kunnostetaan avoin puistoalue. Koulun nurmi-pintainen kenttä voi säilyä joko nykyisellä paikallaan tai osittain pohjoiseen jatkettuna, liikuntasalin sijoituksesta riippuen.

Liikuntasalin sopiva koko on n. 15x28 metriä ja korkeus 7 metriä, jolloin se soveltuu myös kori- ja lentopallon kilpailutoimintaan. Salin pinta-ala on 400-450 m² ja aputilojen noin 200 m². Salin sijoitukselle löytyy useampikin ympäristökuvan kannalta hyväksyttäviä ratkaisuja. Sijoitusvaihtoehtoja on tarkasteltu liitteissä 3-5. Ympäristökuvan samoin kuin hallin ilta- ja viikonloppukäytön kannalta paras ratkaisu on sijoittaa halli nykyisen rakennuksen osaksi lähelle Museotien risteystä. Tällainen sijoitus

edellyttää muutoksia koulun nykyiseen pohjaratkaisuun sekä kaavan tarkistamista. Hallin sijoitus koulun ja rannan väliin edellyttää hallin upottamista osittain maan sisään. Suunnitelmapakettiin on valittu vaihtoehdon 1 (liite 3) mukainen ratkaisu.

3.4 Hautausmaa ja ranta

Suunnitelmassa on esitetty hautausmaan laajentamista 20–30 metriä rantaan päin. Tämä edellyttää maaperäselvityksen tekoa. Laajennuksen yhteydessä voidaan nykyinen pengerrys muotoilla maisemaan paremmin soveltuvaksi ja alueen huoltorakennus sijoittaa nykyistä syrjemmälle. Liitteessä 6 on esitetty mahdollinen hautausmaan laajennus leikkauspiirroksena.

Ranta-alue kunnostetaan raivauksin avoimeksi rantaniityksi. Maanpintaa voidaan tarvittavilta osin muokata ja täyttää, jotta alueen siistinä pitäminen helpottuu. Hoitona riittää niitto 1–2 kertaa kesässä.

Rantaan rakennetaan kevytrakenteinen laituri pienveneitä varten ja sen yhteytteen mahdollisesti kirkkovenevaja.

3.5 Kasvillisuuden käsittely

Ranta-alueen raivaukset mainittiin edellisessä kohdassa. Avoimen rantaniityn reunoille istutetaan täydentävää puustoa, jotta kirkkomiljööseen huonosti soveltuva uusi rakennuskanta jää osittain piiloon. Liitteessä 7 on esitetty kirkon lähiympäristöstä poistettava kasvillisuus. Tavoitteena on, että vähitellen lisättyä, monilajista kasvillisuutta poistamalla selkeytetään ja yksinkertaistetaan kirkon ympäristöä. Oleellista on avata riittävän avoimet näkymät kohti kirkkoa tiealueilta ja järveltä katsottaessa.

Kirkon pohjoispuolella on säilynyt vanhaa tiivistä kyläraittimiljöötä, jossa kasvillisuudella ja erityisesti hoidetuilla kuusiaidoilla on tärkeä asema. Raitti-ilmettä on mahdollista vielä nykyisestä kehittää paitsi täydennysrakentamisella myös istuttamalla uudet kuusiaidat vielä avoimiin kohtiin. Vastaavantyyppisen raitti-ilmeen luomiseksi myös alueen eteläpään on esitetty puukujanteen istuttamista Vanhankirkontien ja Oikokujan varteen.

3.6 Kalusteet, valaisimet ja muut detaljit

Kokonaisuus muodostuu osista. Tämän vuoksi on tärkeää, että alueelle sijoittuvat valaisimet, penkit, pöydät, ilmoitustaulut, roskalaatikot, aidat ja opasteet soveltuvat kirkon luonteeseen ja ovat keskenään riittävän yhteneviä. Lyhytaikaisia mainoksia ja ilmoituksia varten tulee rakentaa erityinen ilmoitustaulu. Ilmajohdot tulee korvata maakaapeleilla. Alueen opastus ja viitoitus tulee suunnitella vastaamaan uusia kulkusuuntia.

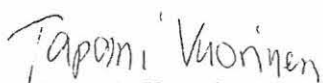
4. JATKOSUUNNITTELUN TARVE

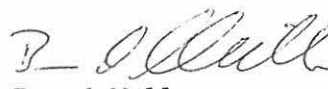

Ympäristöhoitosuunnitelman toteuttaminen edellyttää yksityiskohtaisempien rakentamissuunnitelmien tekoa ja rakennuskaavan tarkistamista.

1. Rakennuskaavaan esitetään seuraavat tarkistukset
  - Vanhankirkontien ja Museotien raja
  - tilan RN:o 1:160 käyttö museorakennuksille
  - museoalueen käyttö puistoalueena (sauhupirtin paikka)
  - hautausmaan raja
  - koulun rakennusalan raja
  - rakennusalan raja korttelissa 402 (osa uudisrakennuksesta tulisi sijoittaa tiealueen rajalle).
2. Tierakennussuunnitelma Vanhankirkontietä varten
  - tie tulee muuttaa kaavatieksi
  - linjaus, jalkakäytävä, suojatiet, liittymäjärjestelyt, pinnoitteet, kuivatus ja liikenteen ohjaus suunniteltava ympäristöhoitosuunnitelman pohjalta
  - tien korkeustasoa tulee erityisesti Mehiläismuseon ja Naakantalons välisellä osuudella pudottaa
  - valaistussuunnitelma liitteessä 8 esitettyä pylvästyppiä käyttäen. Johtojen kaapelointi.
3. Kalusteiden, opasteiden ym. detaljien yksityiskohtainen suunnittelu.
4. Hautausmaan laajennusmahdollisuuksien selvitys (maaperä, vesiolosuhteet) ja mahdollinen laajennussuunnitelma, huoltorakennuksen suunnittelu.
5. Uuden museorakennuksen suunnittelu
6. Liikuntahallin suunnittelu, koulutontin yksityiskohtainen suunnittelu.

Lahdessa 15. päivänä syyskuuta 1988
arkkitehtitoimisto YMPÄRISTÖARKKITEHDIT

Tapani Vuorinen
arkkit.

Bernd Müller
arkkit.

HATTULA

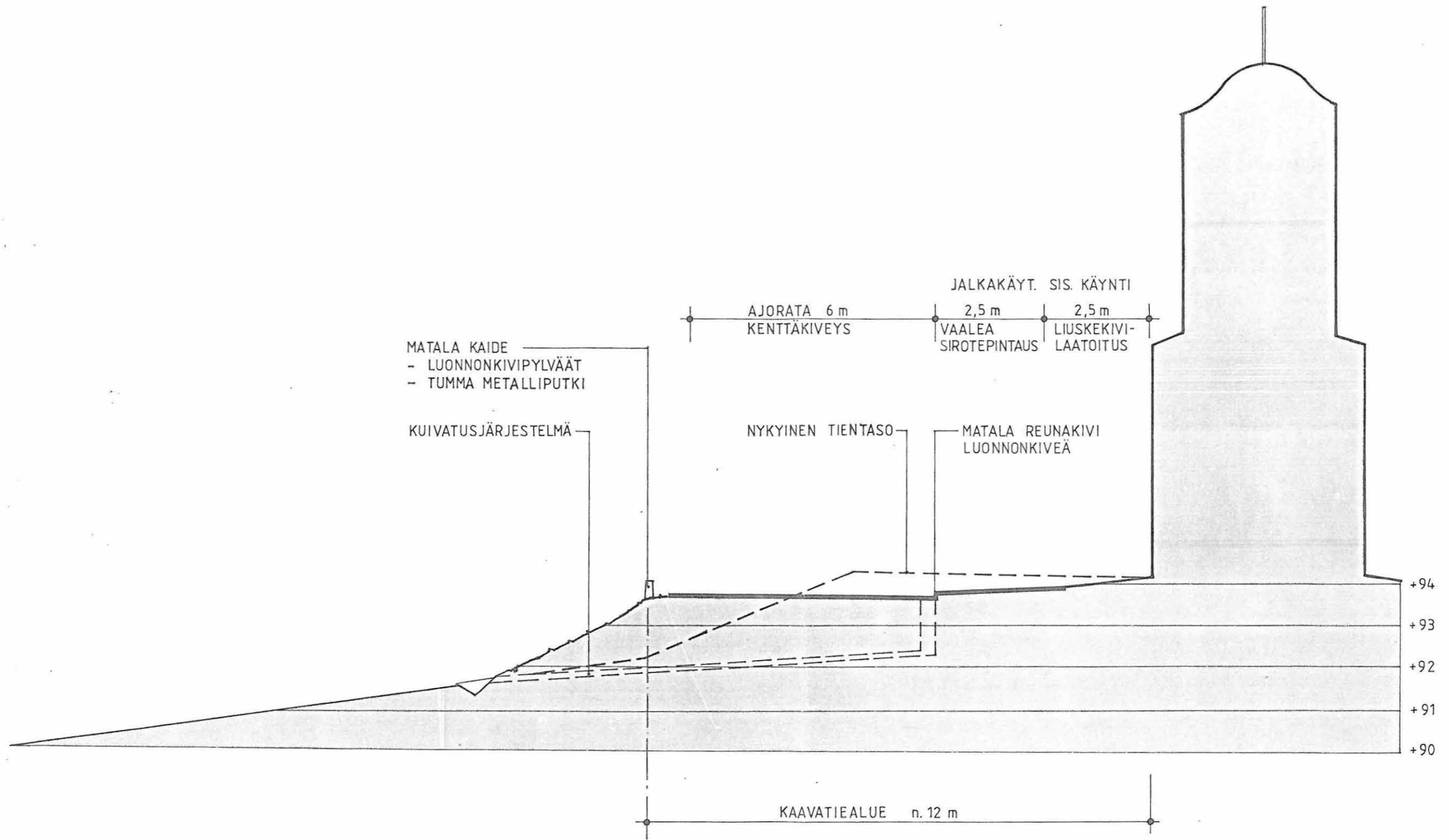
PYHÄN RISTIN KIRKON YMPÄRISTÖHOITOSUUNNITELMA

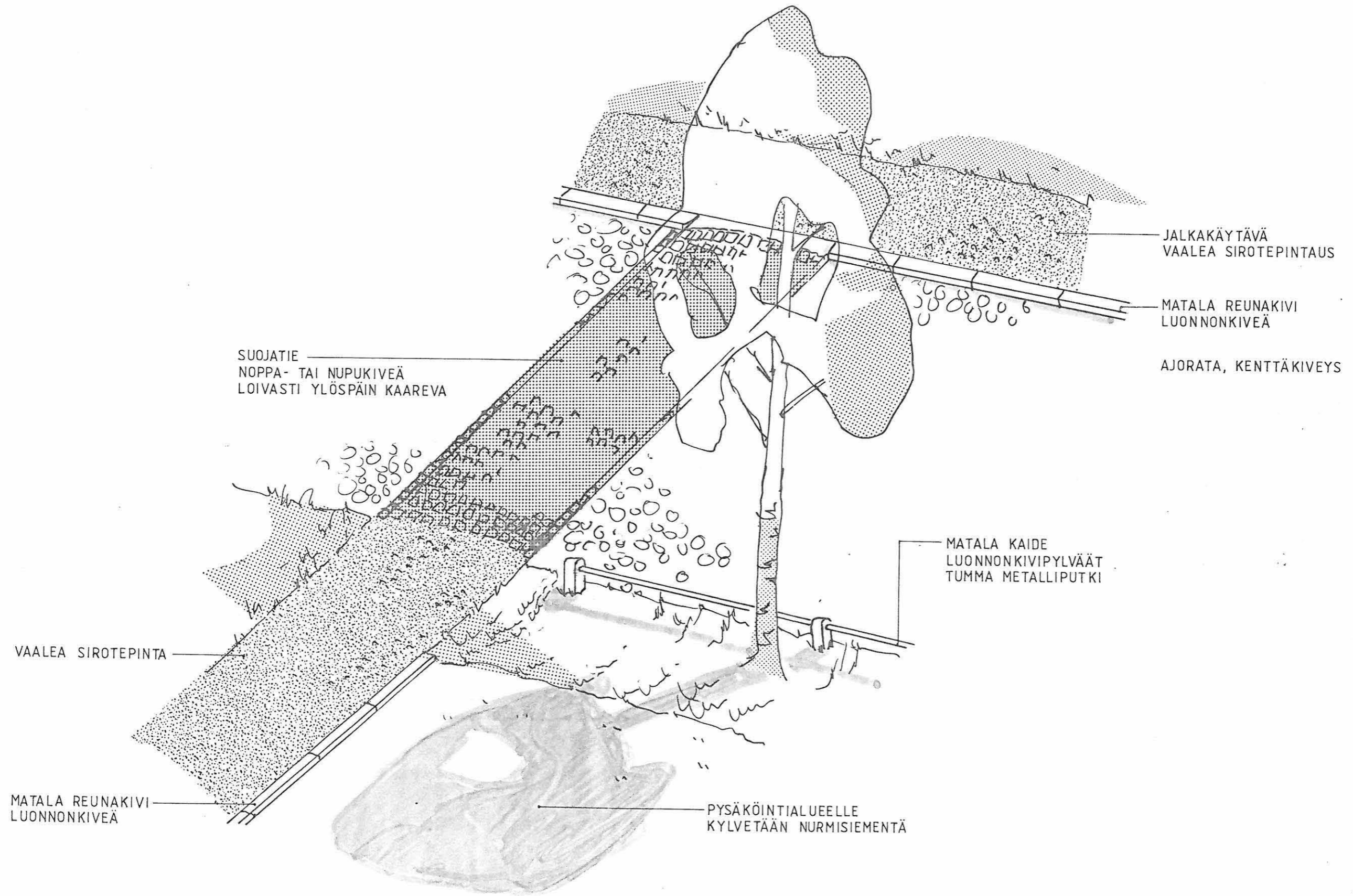
- (1) KIRKKO
- (2) KELLOTARUHI
- sisäntulo kirkkoon
- (3) MEHILÄISMUSEO
- entinen viljamaakasiini
- (4) MUSEORAKENNUS TAI -ALUE (S)
- kehä- ja sosiaalililjat
- esinemuseo, näyttely- ja
kokonlumisilla
- ulkoalue kesätapahtumia varten
- (5) NS. NAAKAN TALO
- mahdollisesti perinteinen kylä-
kauppa tms. matkailua palvelevaa
toimintaa
- (6) KOJULU
- (7) LIIKINTATILA (S)
- (8) KIRKKOVENEVAJA (S)
- (9) HAUTAUSMAAN HUOLTORAKENNUS (S)
- (10) RAKENNUSKAAVAN MUKAISIA UUSIA
ASUINRAKENNUKSIA (S)
- (11) HAUTAUSMAAN LAADENNUS (S)
- (12) NIIRIPINTAINEN PELIKENTTÄ
- (13) SORAPINTAINEN PELIKENTTÄ/LUTISTELU (S)
- (14) AVOIN PUUSTO
- (15) RANTANIITTY
- P PYSÄKÖINTIALUE
- JK KOROTETTU JALKAKÄYTÄVÄ
- PERINTEISEN TYYPPISEN TIEVALAISUJS
VÄLILLÄ MUSEOTIE-PYHÄN RISTIN TIE
- TIEN VARRESSA MATALA KATOE
- luonnonkiveä ja tummaa putken
- HAUTAUSMAAN RAJALLA VALURAJA-AITA
- KOULUN YMPÄRILLÄ LAUTA-AITA
- OPASTAJU JA KIINNITYSTAJU MAINOKSILLE
- PENKKI
- OLEMASSA OLEVA KUUSTAITA
- ISTUTETTAVA KUUSTAITA
- OLEMASSA OLEVIA PENSAITA
- ISTUTETTAVIA PENSAITA
- OLEMASSA OLEVAA PUUSTOA
- ISTUTETTAVAA PUUSTOA
- LEIKATU NIIRI/NIITTYNIIRI
- JALKAKÄYTÄVÄLLÄ SIROTEPINTAUS
- SUOJATIE, NOPPA TAI NIIRIKIVEA
- AJORADALLA KENITÄKIVEYS
- (S) SUUNNITELTU

laadussa 15. päivänä syyskuuta 1994
arkkitehtitoimisto YMPÄRISTÖARKKITEHDIT

Japani Vuorinen Bernd Müller
Japani Vuorinen Bernd Müller
arkkitehtit

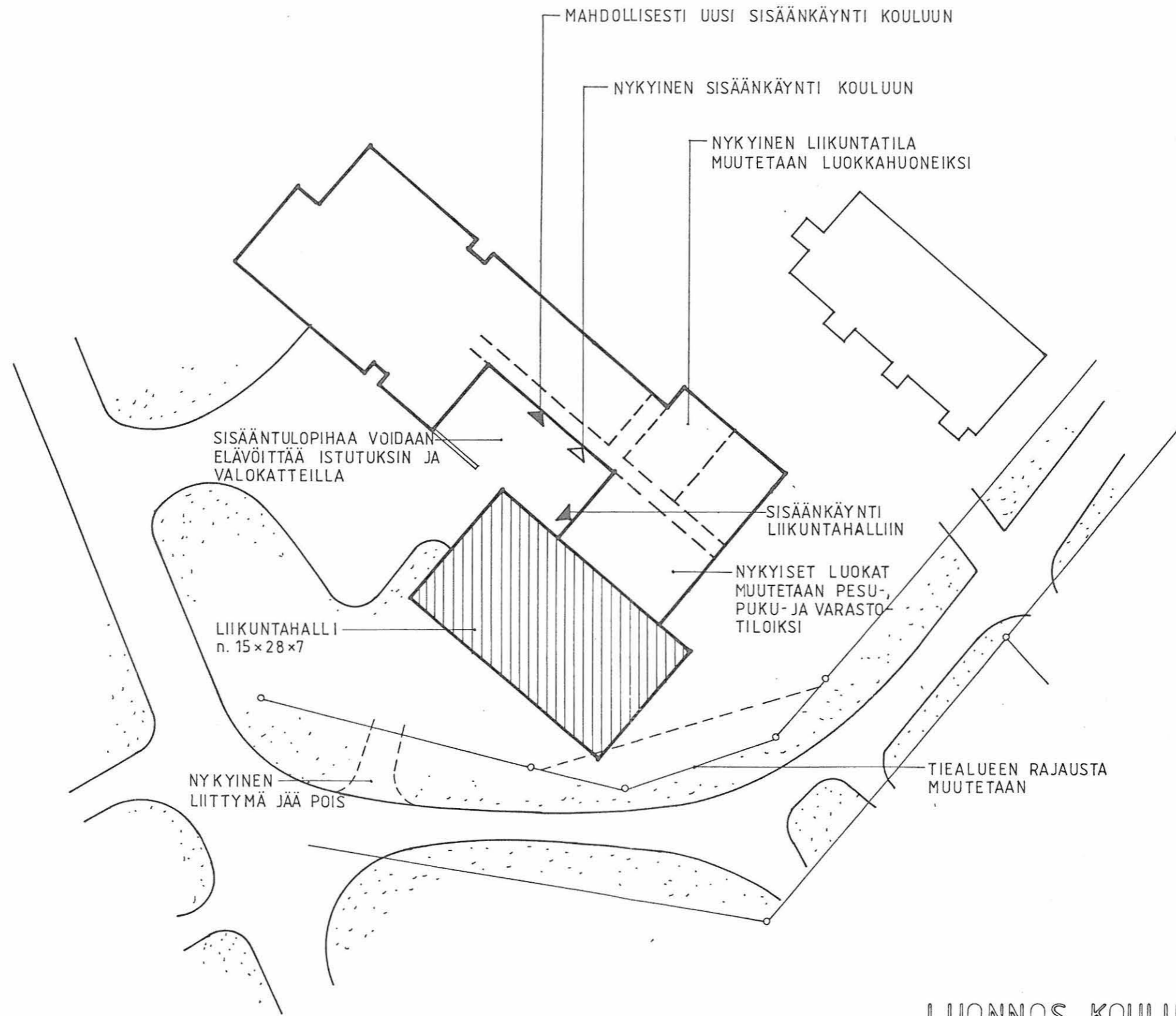

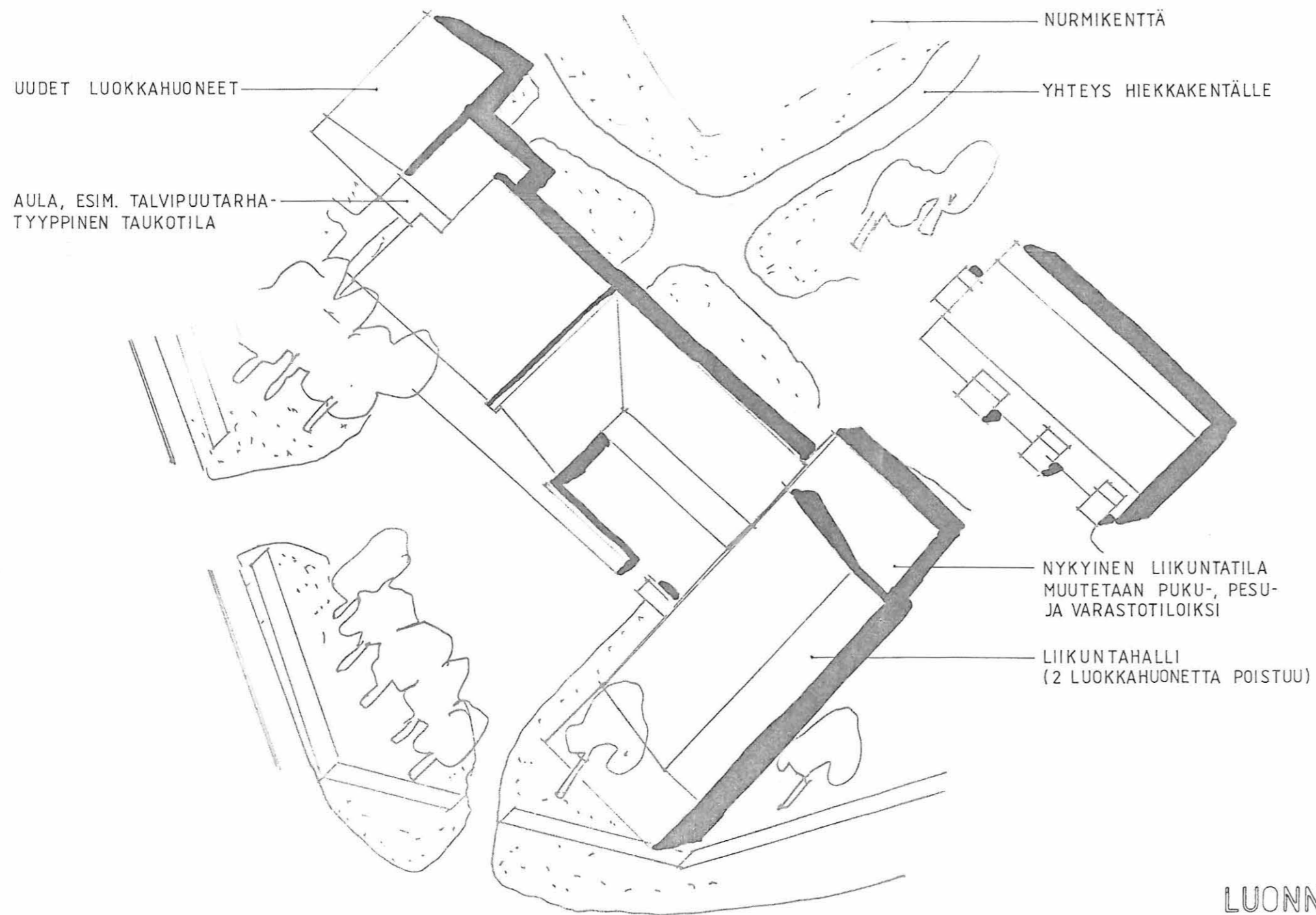
Liite 2

KUVA TIEJÄRJESTELYSTÄ
(MEHILÄISMUSEON KAAKKOISPUOLELTA)

Liite 3

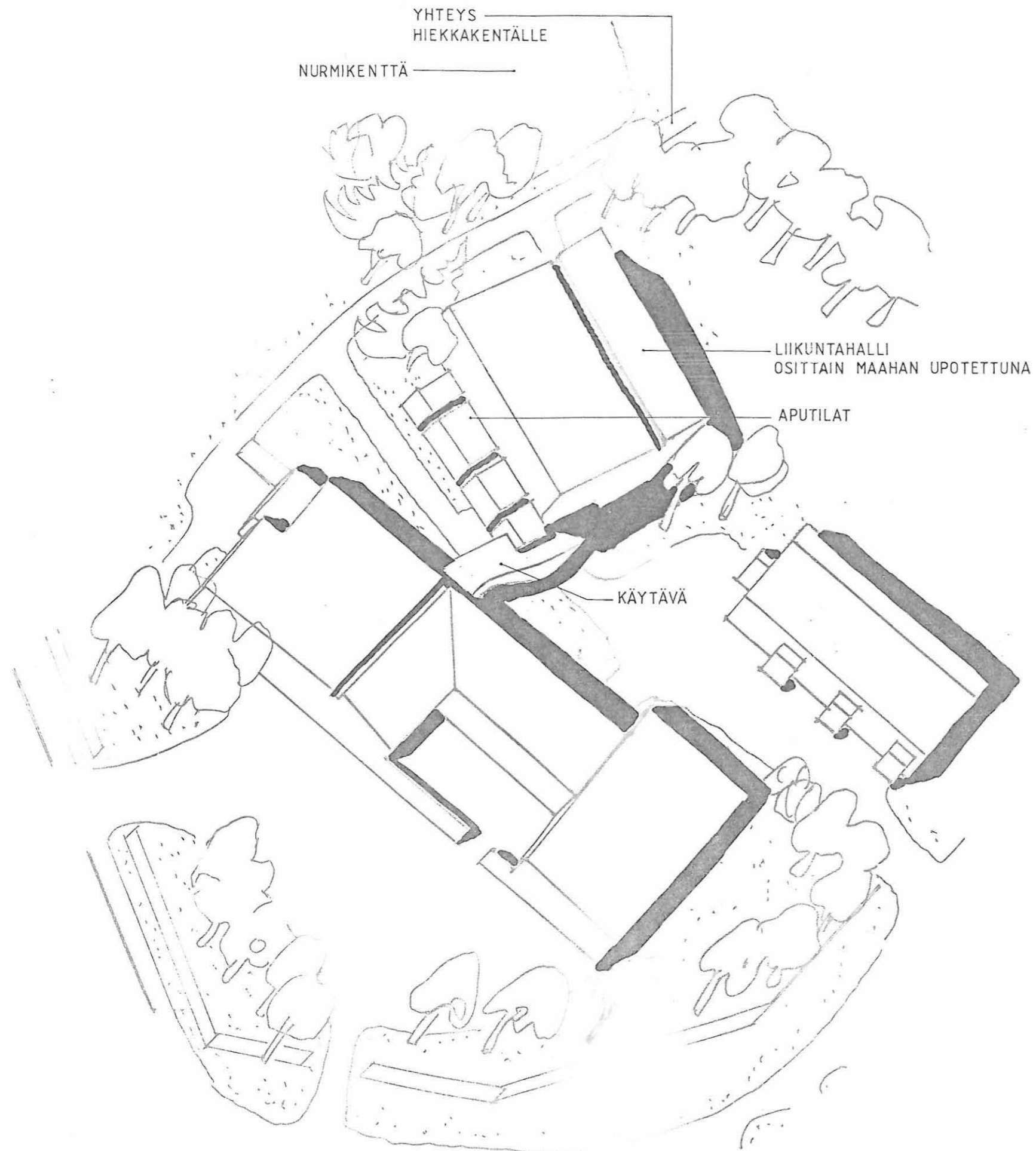
LUONNOS KOULUN LIIKUNTAHALLIN SIOITUKSESTA, 1:500
 VAIHTOEHTO 1

Liite 4

LUONNOS KOULUN LIIKUNTAHALLIN SIIJOITUKSESTA, 1:500

VAIHTOEHTO 2

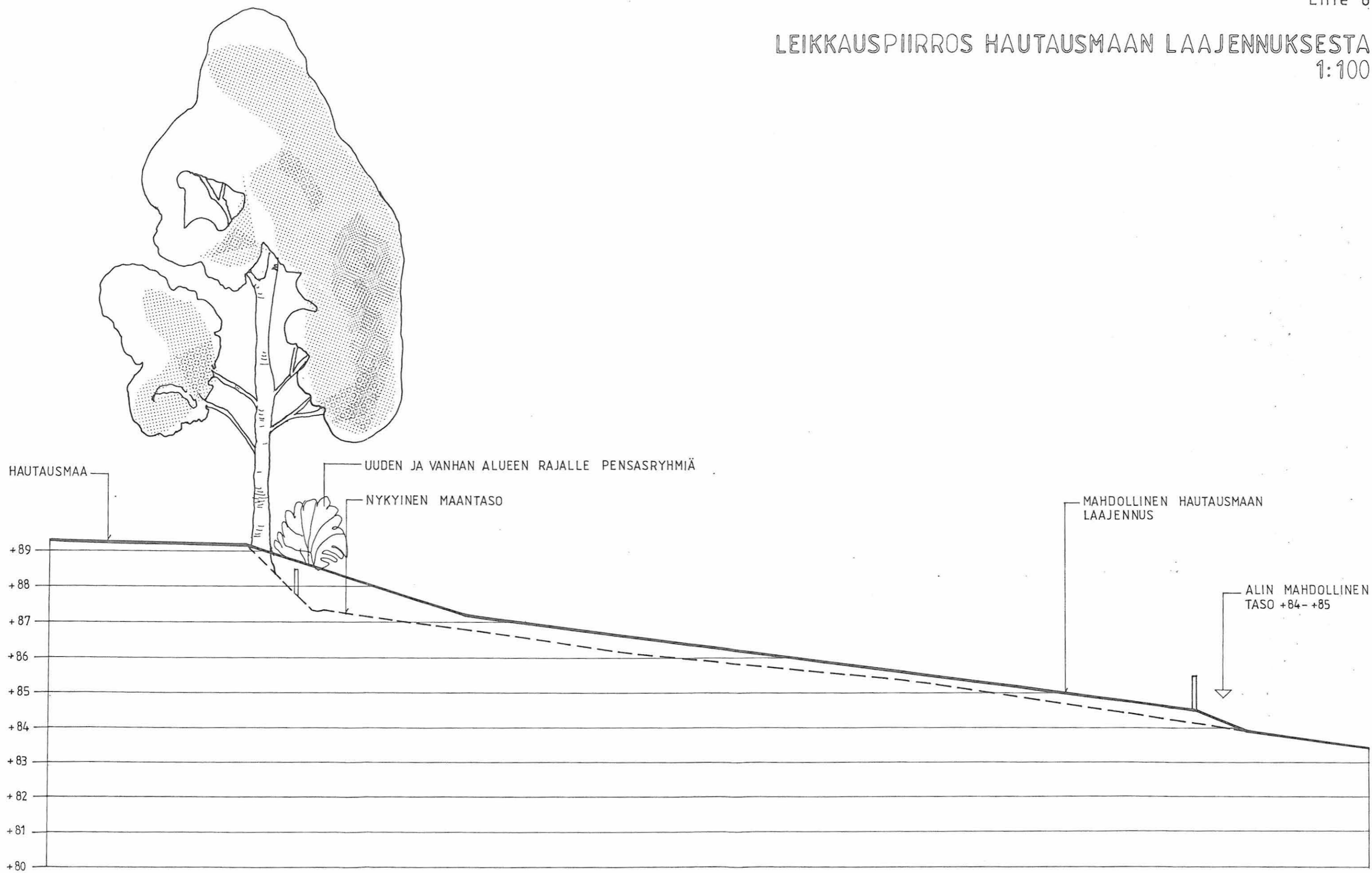

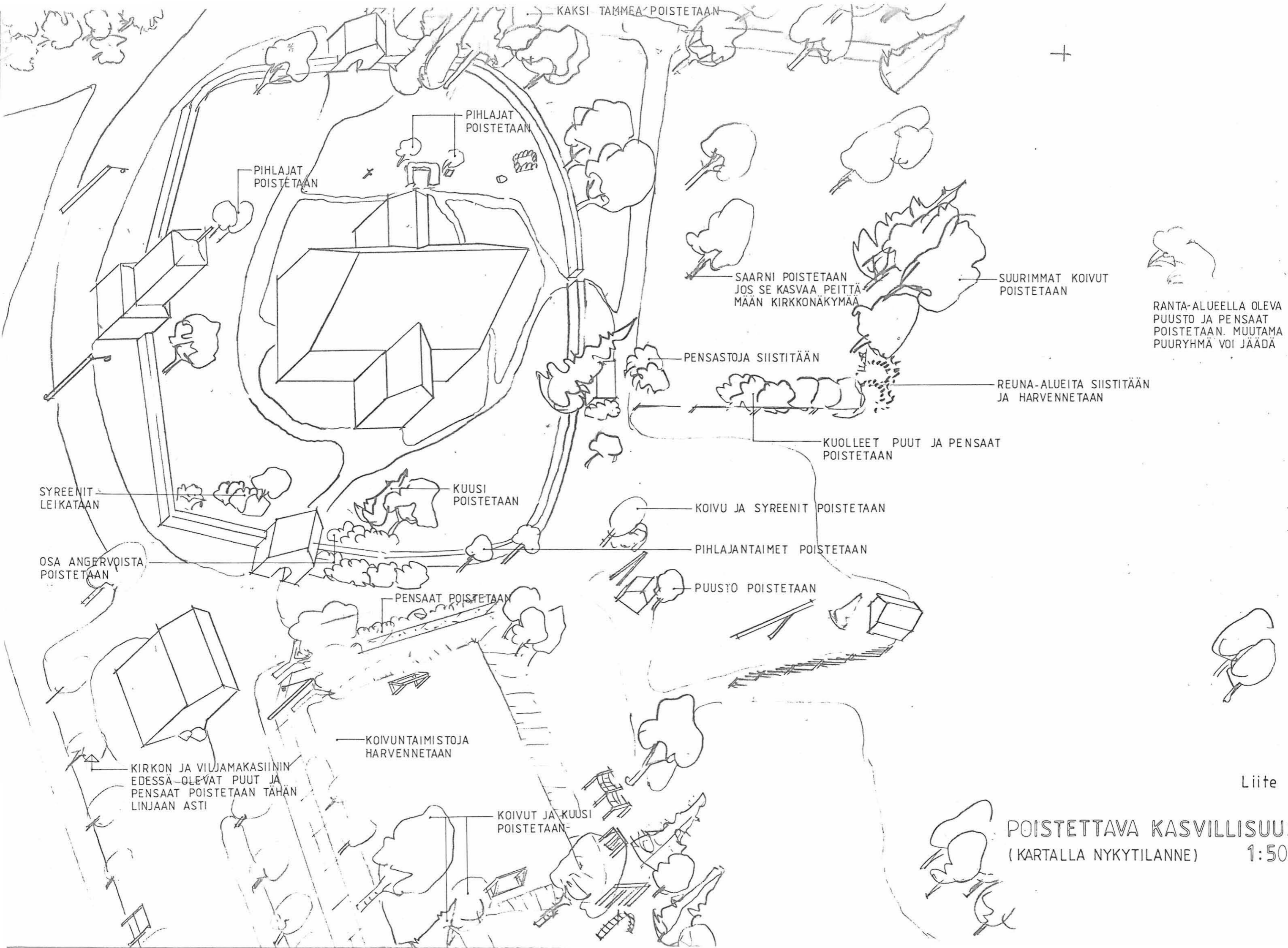
Liite 5

LUONNOS KOULUN LIIKUNTA-
HALLIN SIOITUKSESTA, 1:500

VAIHTOEHTO 3

LEIKKAUSPIIRROS HAUTAUSMAAN LAAJENNUKSESTA 1:100

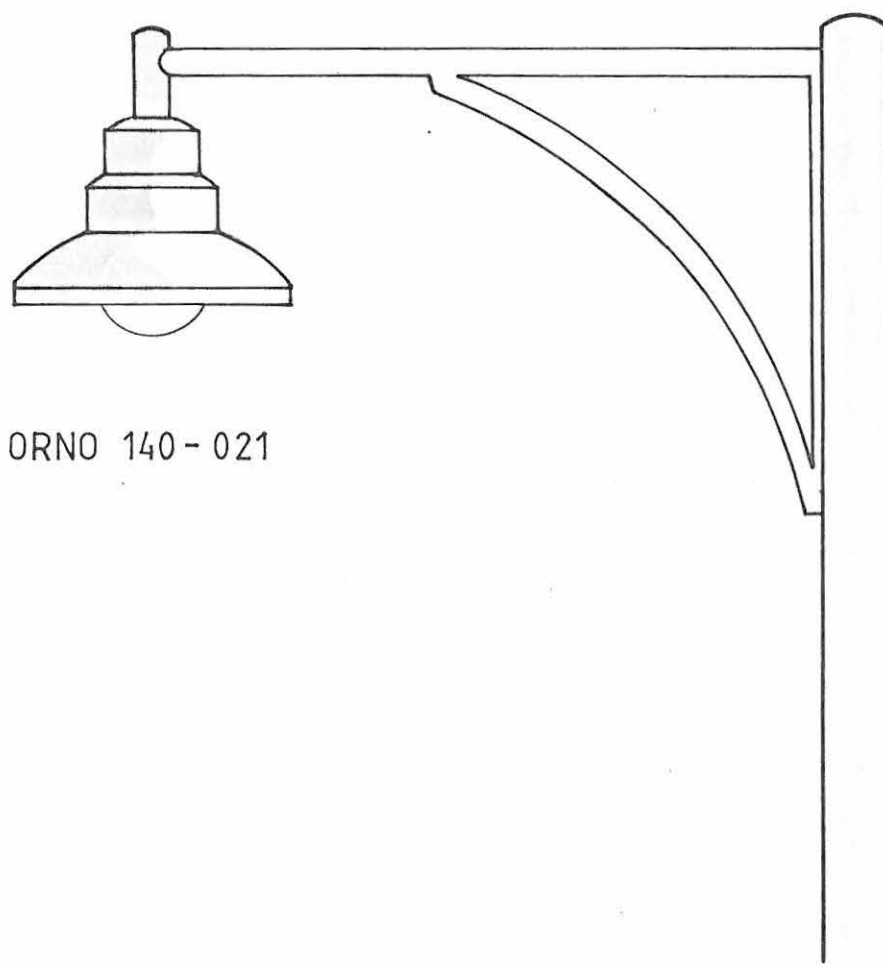

Liite 7

POISTETTAVA KASVILLISUUS
(KARTALLA NYKYTILANNE) 1:500

ORNO 140 - 021

Liite 8

TYYPPIKUVA TIEVALAISIMESTA